

Een Turkse pijp tussen Gouwenaars en een Hollandse fruitkop

Bert van der Lingen (bertvanderlingen@tabakspijp.nl)

Soms worden tussen het oude stadsafval van Amsterdam opmerkelijke vondsten gedaan uit vreemde culturen. Zo is een aantal jaren geleden, in een afgegraven afval laag uit de achttiende eeuw, een fragment van een Turkse tabakspijp (tsjiboek) gevonden. De pijp werd aangetroffen samen met een Hollandse fruitkop en een aantal ovale pijpenkoppen. Hieronder wordt getracht om aan de hand van de bijvondsten een datering voor deze Turkse exoot te geven.

Afb. 1. Aardbeienkop met ovale pijpen en Turkse pijp, 1750-1800.

Turkse pijp

De Turkse pijp is gemaakt van een grijsbakkende klei met fijn mica. Zowel de ketel als de steel is gepolijst en voorzien van rode engobe en goudverf. De kwaliteit doet niet onder voor de bekende Tophane pijpen uit Istanboel.

Op de bolvormige basis stond oorspronkelijk een

cilindrische ketelwand. Basis en ketelwand zijn gescheiden door een brede gladde band. De basis heeft een decoratie van twaalf langwerpige blaadjes tussen dubbele ingekerfde lijntjes en zijn aan de bovenzijde afgezet met een boogje met een radering. De blaadjes zijn ook op de cilindrische ketelwand aangebracht en hebben aan de onderzijde een driehoekig bladmotief.

De brede band is voorzien van goudverf en de lobben zijn afwisselend voorzien van goudverf en rode engobe. De goudverf heeft zich in de bodem omgezet naar een zwarte verkleuring. Ook op de steel zijn resten rode engobe zichtbaar. De korte schuine steel loopt aan de onderzijde van de ketel met een rattenstaart door en is geaccentueerd met raderingen en ingekerfde lijnen. Aan het uiteinde loopt de steel uit in een breed manchet waarop brede ingekerfde lijntjes en een fijne radering. De opening van de manchet waarin een (veelal houten) roer werd gestoken bedraagt 13mm. Er is geen makers merk gestempeld.

De Turkse pijp is van een model dat zowel in de latere achttiende als negentiende eeuw gangbaar was. Pijpen met een combinatie van de hier getoonde decoratie van fijne vlakke langwerpige blaadjes en raderingen, een steeldecoratie van inkervingen en raderingen worden veelal in de achttiende en negentiende eeuw gedateerd. Een exemplaar met vergelijkbare decoratie is gevonden in Athene. (1)

Afb. 2. Turkse pijp (fragment) met resten rode engobe en zwarte verkleuring van goudverf.

Afb. 3. Zwarte verkleuring van goudverf.

Afb. 4. Steelopening met manchet.

Datering vondsten

De groep ovale pijpenkoppen is gemaakt in Gouda. Ze zijn allen van de betere kwaliteit, dragen een hielmerk en komen uit de periode 1750-1810. De fruitkop is van roodbakkende klei met inwendig loodglazuur, heeft een geknepen lintoer, een standring en een doorboring in de bodem. De grootste diameter bedraagt 10.2 centimeter. Dergelijke fruitkoppen worden in de gehele achttiende eeuw geplaatst. Een vrijwel identiek en eveneens in Amsterdam gevonden exemplaar is gevonden in een context uit 1725-1750. (2) Zoals hierboven beschreven worden Turkse pijp van dit model en met een vergelijkbare decoratie als 'achttiende en negentiende eeuws' gedateerd. Na vergelijking van dergelijke vondsten uit voormalige Ottomaanse gebieden en kijkend naar de dateringen van de fruitkop en ovale Goudse pijpenkoppen, lijkt een datering in de periode 1750-1810 terecht voor deze exoot.

Noten:

1. Robinson 1985, p.180 (C 48) en Plate 52 (C 48).
2. Gawronski 2012, p.273 (970).

Literatuur:

Gawronski, J. (ed.), 2012. *Amsterdam Ceramics. A city's history and an archaeological ceramics catalogue 1175-2011*. Amsterdam.

Robinson, R., 1985. 'Tobacco pipes of Corinth and the Athenian Agora'. *HESPERIA, Journal of the American School of Classical Studies at Athens, Greece* 54 (2), p.149-203 & Plates 33-64.